
УДК 81'38

Світлана Бибик

Інститут української мови НАН України, м. Київ

ВІД ІСТОРІОГРАФІЇ МОВИ ХУДОЖНЬОЇ ПРОЗИ ДО КОДИФІКАЦІЇ ТЕРМІНІВ ЛІНГВОСТИЛІСТИКИ

У статті зроблено огляд основної наукової літератури з проблем дослідження мови прози. Запропоновано розрізнення періодів становлення, формування і розвитку термінологічного апарату лінгвостилістики в галузі вивчення прозового тексту. Із наукових статей, монографій виокремлено основні терміни та термінологічні словосполучення, які становлять базу методології лінгвостилістичного аналізу художнього прозового тексту. Умотивовано диференціацію кількох парадигм термінів і ключових категорій лінгвостилістики мови прози. Показано динаміку терміноапарату української лінгвостилістики упродовж майже ста років. Зауважено про потребу створення енциклопедії з лінгвостилістики, яка має кодифікувати відповідні терміни й відбити внесок українських дослідників у формування і розвиток цього актуального інтегративного напрямку слов'янської гуманітаристики.

Ключові слова: лінгвостилістика, мова прози, термінографія, кодифікація, категорія, термін, поняття, синтаксис, лексика, текст.

Сучасна лінгвостилістика розвивається доволі активно під впливом інтегративних процесів, стимульованих пошуками нових підходів до опрацювання мовної практики. Утім, входження нових понять потребує адаптації в тій системі термінів, що вже усталилися. Наразі ж українська лінгвостилістика ще не має повного реєстру кодифікованих термінів і термінологічних словосполучень (окрім покажчиків у виданнях [9; 18; 22; 27]), спеціалізованого енциклопедичного видання, яке б цілком задовольняло потреби в уточненні тих чи тих дефініцій, мало би ієрархізовану парадигму термінів своєї галузі. За майже столітню історію лінгвостилістики, зокрема її академічної школи, сформувалася база досліджень [27], які потребують історіографічного

© С.П. БИБИК, 2018

(представлення категорій, понять і термінів лінгвостилістики в їх становленні у зв'язку з формуванням і розвитком напрямків галузі) та лексикографічного (кодифікація) опрацювання.

Одна зі складноструктурованих підсистем терміноапарату лінгвостилістики — поняття, якими послуговуються під час досліджень мови прози. Ця система складалася поступово і має свою періодизацію, зокрема: початок ХХ ст.; 20 — 50-ті та 60 — 80-ті рр. ХХ ст.; 90-ті рр. ХХ ст. — початок ХХІ ст. Крім того, реєстр відповідних понять і термінів потребує диференціації за ідеографічним принципом, тобто із застосуванням інтегрального підходу, який виявляє парадигми термінів і термінологічних словосполучень, якими послуговуються під час дослідження мови прози.

У початковий період завдяки акцентам, які зробив у своїх працях І.Я. Франко, було виокремлено такий об'єкт наукових досліджень як «усне народне оповідання» [30] і визначено потребу вивчення усних епічних народних оповідань для пізнання секретів «мужицького діалогу» (розмови, бесіди). Варто зауважити, що Франко-літературознавець побачив у такому жанрі джерело пізнання живомовної культури народу, процесів вироблення літературних стилів і форм («способу селянського оповідання» в літературних текстах), історії культури народу та народної психології, естетики товариського, ясного, скромного і простого способу передавання думки, емоцій, оцінок.

У час становлення лінгвостилістики мови художньої прози, зокрема у 20 — 30-ті роки ХХ ст., відповідні тексти були матеріалом, з одного боку, для підтвердження думки про сформованість української літературної мови, її рівнів, про нормативність аналізованих текстів, а з іншого — джерелом пізнання самої мови, її системи та структури. Так, в одних статтях описували синтаксичні явища, спільні з загальнонародною мовою та відмінні від неї — діалектні (Веселовська З.М. «Мова Г.Хв. Квітки-Основ'яненка», 1927; Ладухін М. «Способи постпозитивно-релятивного сполучення речень у М. Коцюбинського», 1931), типові конструкції з прийменником *по*, властиві українській мові (Ладухін М. «Одне з питань фразеології Марка Вовчка», 1930); в інших — характерну фразеологію, стійкі словосполучення української мови (Хращевський М. «Деякі фразеологічні особливості мови А. Свидницького», 1929; Сулима М. «Фразеологія Миколи Хвильового», 1925) [14]. В окремих працях з'являлися початки функціонально-стилістичного аналізу прозових текстів (лексика, синоніміка, порівняння, епітети, метафори, синтаксис), дослідники наголошували на специфіці індивідуально-авторської мови письменників-сучасників, на способах індивідуалізації мови персонажів. Ці праці ще зберігали ознаки злиття лінгвостилістичного та літературознавчого аспектів (дискусія про диференціацію яких тривала до кінця 60-х років ХХ ст.).

У 30 — 40-х рр. ХХ ст. завдяки працям академіка Л.А. Булаховського («Виникнення і розвиток літературних мов», 1941, 1946, 1947, «З робіт на ділянці слов'янського мовознавства в УРСР», 1944) актуалізовано питання про естетичну природу мовних засобів виразності художньої мови,

окреслено поняття гнучкості і ясності вислову, стилістики короткої і довгої фрази. Дослідник підкреслив, що в мові письменника «загальнонародні функції» слів і функції художньо-авторські накладаються: «*Авторську мову* (курсив наш. — С.Б.) треба вивчати в її синтетичній спрямованості на художній вплив, а це обов'язково вимагає уваги до ряду моментів саме літературного порядку (тематики, образів, стилю і под.), що кінець-кінцем сягає своїм корінням ще глибше — в моменти соціально-історичні». Леонід Арсенійович увів до наукового обігу термін *інтимізація* («Мовні засоби інтимізації в поезії Тараса Шевченка», 1924), а відповідно лінгвостилістичне явище, яке цей термін може позначати, пов'язав із репрезентацією інтимної *тональності висловлювання*. Ця думка згодом була розвинута в контексті такого напрямку, як *стилістичний синтаксис*. Зокрема, Л.А. Булаховський виклав думки про наявність ритмомелодійних ознак у синтаксичних зв'язках (силовий наголос, тон, темп, пауза, тембр), що відбиває природу мовного ритму взагалі [6]. То ж у його працях із загального мовознавства закладено теоретичні й практичні імпульси для окреслення такого лінгвостилістичного поняття, як *ритмомелодика художньої мови*.

Далі, у 40 — 80-ті, почасти і в 90-ті рр. ХХ ст., над проблемами ритмомелодики мови прози працювали І.К. Білодід, С.Я. Єрмоленко, Н.М. Сологуб, В.В. Шиприкевич. Історіографія цих праць дозволяє сформуувати підпарадигму термінів лінгвостилістики саме для напрямку «стилістичний синтаксис» (у період 50 — 60-х рр. ХХ ст. поширені поняття *художньої синтаксис*, *художньо-синтаксичні особливості*, *синтаксичні особливості творів N* [27]).

У монографії «Мова і стиль роману «Вершники» Ю. Яновського» І.К. Білодід оперував поняттям *ритмомелодика* щодо характеристики чергувань еліптичних речень, вставних слів, щодо наявності зовнішньої (авторської) характеристики мови персонажів, фігур перелічення, повтору, використання оповідного синтаксису тощо [3: 47 — 88]. Зазначене поняття використано для оцінки складників естетичної організації мови прози — фрази, мікроконтексту, текстових частин тощо. Характерний ідіостильовий інтонаційний, *ритмічний малюнок* бачив дослідник у мовних стилях О. Довженка (*документальної урочистої літописності, високої громадської, лірично-епічної схвильованості*) [4: 82 — 90], П. Панча (*строгий, симетричний синтаксис*), А. Головка (*інтонований у пісенній і розмовній манері синтаксис*), С. Тудора (*відбиток філософського, наукового стилю на синтаксисі*), Ю. Яновського (*асоціативні, монологічні, публіцистичні, усно-розмовні та ін. прийоми побудови фрази*) [5: 55].

Отже, завдяки працям академіка І.К. Білодіда утвердилася традиція в галузі стилістичного синтаксису: вивчати питання ритму художньої прози в контексті взаємодії синтагматичного та образно-ситуативного членування тексту, фразеології та синтаксису, бачити його як ритмічний рух, який стимулює появу характерної емоційності, *тональності оповіді* (поняттям «тональність» послуговувався Л.А. Булаховський!), пор.: «[...] ритмомелодичні явища в прозі — це відносно закономірне чергування від-

носно однотипних або різнотипних мовних одиниць, тип симетрії, що повторюється в будові (в порядку розміщення слів і словосполучень) речення, які створюють таку мелодію, яка повідомляє читачеві *ритмомелодичну лінію* (курсив наш — С. Б.), установлену письменником з метою підсилення семантико-емоційної сторони виразу, яка захоплює читача і змушує його підкоритися їй» [4: 298]. Дослідники розрізняють *ритм* та *ритмомелодію прозового твору, ритмічну гармонізацію художнього твору*.

Розвиваючи ідеї Л.А. Булаховського, у працях з лінгвостилістики мови прози 50 — 60-х рр. ХХ ст. *тональність* (або *колорит, регістр*) кваліфікують як текстову категорію (іншими словами, «лексико-фразеологічна і структурно-синтаксична композиційна тональність твору» (І.К. Білодід)). Тональність виступає чинником жанрово-стильового, індивідуально-авторського розрізнення текстів. У зв'язку з цим пор. термінологічні сполуки: *могутній тип тональності, інтимізуюча тональність, стилістична тональність, гуманістична тональність, фольклорна тональність* — про мову творів Олександра Довженка [4]; *усно-розмовна, побутова розмовна, фольклорна тональність* — про «Вир» Г. Тютюнника [29: 17 — 35]; *епічно-урочиста тональність* — про мову М. Стельмаха [29: 37 — 49]; *урочисто-піднесена тональність, епічна тональність, буденно-ділова тональність, дружньо-гумористична, пародійна тональність* — про мову «Тронки» О. Гончара [29: 49 — 67]. Мовні маркери тональності — це, зокрема, слова та вирази із семантикою емоційності, підсилення (емоційно-оцінна лексика, фразеологія, афікси), експресивні синтаксичні конструкції. На текстовому рівні — це й одиниці з контекстною конотацією, текстово марковані слова, ряди тематичних полів, певні предметно-тематичні лінії, ритмічні мовні засоби.

Стилістичний підхід до вивчення синтаксичних одиниць у структурі художньої оповіді передбачає диференціювання *типів мови* (опис, оповідь, роздум; книжний чи розмовний характер висловлення) з відповідним розрізненням *описових синтаксичних структур* (наприклад, для окреслення семантичних центрів «опису зовнішнього середовища» й «опису внутрішнього стану персонажа, оповідача») [12], *власне оповідних синтаксичних структур* (поняття спрямоване на розрізнення прямої мови персонажа, невластиво-прямої мови [див. 16], мови автора, діалогізованих структур тощо). В.В. Шиприкевич запропонувала трикомпонентну класифікацію типів мови з виокремленням у прозовому тексті структур з епічною, ліричною тональністю та ритмомелодикою скандування [32].

Тип мови визначає і словопорядок. Із напрацювань, що присвячені цій проблемі, привертає увагу робота початку 50-х рр. ХХ ст.: Ю. Шевельов диференціював розповідні (просторово-розповідний і часово-розповідний) та психологічні (імпульсивний, імпресивний) типи порядку слів у реченні [31: 145, 146]. Розвиваючи цю теорію про словопорядок у лінійно-динамічних структурах текстів різних стилів і жанрів, С.Я. Єрмоленко розрізнила усно-розмовний, фольклорно-епічний та поетичний, описовий, розповідний, інформативний, хронікальний тощо колорит (= тональність) [26: 455; 12: 202].

Із працями 50 — 70-х рр. ХХ ст. (Ю. Шевельов [31], С.Я. Єрмоленко [26]) пов'язане формування теорії стилістично-синтаксичної синоніміки («У синтаксичній будові мови закладено можливості вибору близьких за значенням синтаксичних конструкцій — синонімів, які урізноманітнюють стиль мовлення і відтінюють те чи те додаткове значення висловлення. Синтаксичні синоніми формуються в межах словосполучень, речень (простих і складних), а також на ґрунті граматичних перетворень частини речення в синтаксичний зворот, у словосполучення» [26]). А вже на початку ХХІ ст. С.Я. Єрмоленко обґрунтовує роль ритмомелодики прози в лексико-фразеологічній і синтаксичній єдності складників мовомислення письменників, спираючись на поняття *філософія мови письменника* [13].

Ще одну підпарадигму термінів лінгвостилістики, яку дозволяє виокремити історіографія праць з індивідуальних стилів прозаїків, очолює поняття *словник мови письменника*, конкретне змістове наповнення якого відбивають терміни *стилістичний (словесно-художній, зображально-виражальний) засіб; мовний засіб індивідуалізації образів; словесний засіб відтворення епохи, часу, подій; система образності; лексика твору* [29]. Мову і стиль авторів вивчають із використанням понять, що позначають стилістичні функції загальних назв: *загальноживана лексика / загальнокультурна лексика*, зокрема *побутові назви (побутова лексика, побутові слова, побутовизми); застарілі слова (архаїзми, історизми); діалектизми; суспільно-політична лексика; воєнна лексика (батальна лексика, баталізми); термінологічна лексика (професійна лексика, професійно-термінологічна лексика, виробничо-професійна лексика, термін); іншомовна лексика (запозичення, іншомовне запозичення); назви кольорів (назви барв, кольороназви, кольоратив, колористика, художньо-образна колористика); назви з оцінним компонентом (оцінна, оцінно-образна номінація)*, а також власних назв і системи тропів (епітети, метафори, порівняння), що підпорядковані авторській моделі суб'єктивізованого образу людини і всесвіту.

За лексичним наповненням текстів здійснюють *часовий зріз художніх текстів* — «це фіксація назв реалій, що утвердилися в побуті, повсякденному житті, що виступають сигналами локальних ситуацій; це також назви професій, за якими постають соціальні типи суспільства» [7: 150]. В українській лінгвостилістиці набули поширення й інші термінологічні словосполучення для позначення мовних одиниць, що виконують функцію соціального окреслення епохи — *засоби відтворення культурно-побутового колориту, засоби створення мовного колориту певного виробничого середовища, засоби типізації мови історичних персонажів, елементи мовної стилізації* тощо [21]. За функціональним та мовно-естетичним призначенням такі одиниці тексту підпорядковують завдання, що прийнято кваліфікувати за допомогою понять *стилізація, типізація*.

Зауважимо, що в 50-ті рр. минулого століття в дослідженнях мови української прози набула поширення форма систематизування стилістично маркованого лексичного матеріалу творів, що ґрунтувалася на понятті *синонімічний ряд* [26], під яким розуміють «не тільки постійно

синонімічні слова, а й слова текстуально-синонімічні, співвідносність яких зумовлюється своєрідним уживанням їх у фразі або ж у ширшому контексті художнього твору» [20: 6]. Дослідники вживають класифікаційні ознаки *загальномовні* та *оказіональні* (А.Т. Бевзенко, А.Г. Ярова), *загальномовні* та *контекстуальні* (В.С. Ільїн, М.М. Фашенко, Г.В. Буткова) *синоніми*. Основу словника мови прози окреслює поняття *внутрішньо-стильової синонімії* [дет. див.: 1].

Від 80 — 90-х рр. ХХ ст. у дослідженнях мови прози застосовують терміни, що охоплюють ширші групи лексико-фразеологічних одиниць, класи маркерів індивідуальних стилів, об'єднаних поняттям *текстова лексична парадигма*. Йдеться про такі часткові моделі аналізу, що позначають терміни *лексико-семантична парадигма*, *лексико-стилістична парадигма*, *мікрополе*, *лексико-семантичне поле*.

Пошуки інтегрального поняття для опису системи індивідуальних образів певної оповіді, стилю письменника спричинили розвиток теорії *наскрізного образу*, тобто такого словесного вираження в естетичній системі, до якого постійно повертається авторське художнє мислення при вираженні думки та емоцій, що хвилюють його творчу уяву (Л.О. Ставицька) [25: 99]. Ще одна з важливих одиниць опису словника мови письменника — *ключове слово*, тобто домінуюча одиниця, що виявляє його індивідуальний стиль (конкретну художню систему) (С.В. Форманова, В.М. Титикало), або *лейтмотивне слово*, *наскрізне слово* (С.Я. Єрмоленко, М.В. Кравченко), *слово-скріп* (М.К. Гей), *слово-символ* (Н.М. Сологуб, О.С. Переломова), *ключі-коментарі* (Л.П. Гросман), *концептуальне слово* (В.В. Петровський), *тематичне слово* (Д.В. Малявін).

За нашими спостереженнями, уся теорія мови художньої прози може бути сконцентрована навколо категорій лінгвостилістики, які відображають універсальні властивості й відношення між складниками тексту. Центральна з таких — категорія *оповідність* (у термінології 50 — 70-х рр. минулого століття — *повістевість*, *повісткування*, див. праці І.К. Білодіда, Г.П. Іжакевич, З.Т. Франко та ін.; у сучасному літературознавстві більш прийнятний термін «наративність»). Тобто це така мовно-естетична організація прозового твору, яка ґрунтується на поліфонізмі (багатоголоссі) художньої оповіді, що виникає внаслідок взаємодії мови автора / оповідача та мови персонажів, перемежування форм та структурно-композиційних елементів художньої оповіді, детермінованих творчими намірами автора.

Із двох планів автора (оповідача) та персонажа, зважаючи на специфіку мови прози як естетико-стилістичного явища, найперше потребує уваги спосіб окреслення авторської позиції в певному тексті, співвідношення мови автора та персонажа, тобто особливості вираження *оповідної норми* (загальнолітературна та стильова (ідіостильова) норми в оповіді) [19: 96]. Останню визначають шляхом типологізації функціонально-семантичних різновидів та форм мови з часу становлення прозового жанру в історії української художньої мови: від фольклорного запису усного

оповідання, від уведення у твір оповідача з народу для створення ефекту максимальної життєвої правдоподібності, усно-розмовної вірогідності, а далі — до модифікованих поліфонічних оповідей з вираженою авторською модальністю. Саме характер співвідношень розмовної та книжної лексики і фразеології, суб'єктивно-експресивних форм вислову, оповідних (розповідних) синтаксичних структур, смислових зв'язків, форм мови, а також манера, темп, ритм, інтонація висловлювання конкретизують тип оповідної норми в її історичному та індивідуально-авторському розвитку.

Важливим моментом в організації художньої оповіді є наскрізна (концептуальна) *тональність* (драматична, лірична, епічна), якій підпорядкована вся структура оповідності, та варіювання її *форм*: 1) за типом висловлення (опис, розповідь, роздум); 2) за характером структури — *пряма і невласне пряма мова* (Н.В. Гут), *слова* (коментар) *автора* (М.П. Крупа); *художній діалог*; *діалогізована мова автора* [15: 36]. Попри численність модифікацій цієї складної взаємодії «чужої» мови та мови автора виділяють два напрямки розвитку відношень між ними: а) *лінійний стиль оповідності*, коли чітко окреслено, диференційовано позиції автора та персонажа, але «чужа» мова не має виразних ознак мовної індивідуалізації, соціальної типізації персонажа, увесь контекст виступає як стилістично однорідний; б) *живописний стиль оповідності*, коли авторський контекст розриває замкненість «чужого» слова (при цьому мова індивідуалізована, соціально типізована) або ж навпаки, коли мовна домінанта переноситься на чужу мову, народжується образ оповідача з індивідуалізованою, колоритною мовою. На цьому рівні розмежування термінів, які охоплює категорія оповідності, не можна оминати поняття *розповідність* — *діалогічність*, що мають і формально-структурне, і лексико-граматичне вираження.

Історіографія досліджень мови прози виявляє *структурно-композиційні елементи художньої оповіді* — *заголовки, зачин, кінцівку і пейзажний (словесно-акварельний живопис природи, словесно-художнє зображення природи* [29: 24]) та *портретний (портретна характеристика)* (Г.Г. Аврахов, С.М. Бондаренко, О.С. Горшенєва, Ф.Т. Жилко, Л.Д. Іванов, Т.І. Іжевська, О.О. Калинюк, В.В. Красавіна, С.М. Криворучко та ін.) *описи* [пор. 15; 24], або *портретний (словесно-портретний і психологічно-характерологічний) живопис* [29: 63]), *статичний / динамічний, сконцентрований / неконцентрований* (І.К. Білодід, А.Ю. Скачков, М.Ф. Братусь, С.П. Бибик, Н.Г. Сидяченко) *портретні описи; описи побутових картин*, або в іншій термінології — *побутописання*, тобто змалювання словом різних сторін побуту [пор. 29: 22].

Найрозвиненіша мікропарадигма термінів, які пов'язані з *портретним описом персонажа*. Відповідно застосовують поняття *зовнішній і внутрішній (фізичний та психологічний) портретний типи*. Фактично той чи той текст містить: а) *паспортний портрет* (за термінологією О. Білецького), тобто детальний опис, який дає уявлення про зріст, колір волосся,

очей, шкіри, форму обличчя, носа, рук, ніг, усієї постаті персонажа; б) *живописний портрет*, тобто такий опис, де зовнішність і поведінка людини зіставляються зі світом природи [10: 61 — 62]; в) *мовний* (індивідуальний, індивідуальний словесний) *портрет*, під яким розуміють мовну презентацію, самопрезентацію персонажа в діалогах, описах-роздумах, монологах, а також систему художньо-зображальних засобів характеристики його зовнішності, мови, поведінки, соціально-рольового статусу, що сконцентровані в мові автора, оповідача, у мовних партіях інших персонажів [пор. 29: 87].

Оскільки природа мови прози міститься в усній оповіді, побутовому діалогові, то встановлюють кореляцію стилістичної категорії *оповідність* та загальномовних категорій *усність* і *розмовність*, що охоплюють закономірності, властивості й відношення одиниць літературної мови в її широкій жанрово-стильовій реалізації. Інтелектуалізація літературномовного розвитку спричинює формування категорії *книжність*, а відповідно і її кореляцію з категорією *оповідність*. У ретроспекції *оповідність* української художньої прози невіддільна від (*народно*)*писемності* як функціонально-семантичної ознаки тих чи тих одиниць словника мови письменника, асоціативно-образних зв'язків, образів-символів тощо, тобто естетизованих традиційних образів.

Якісне наповнення оповідності пов'язане з реалізацією лінгвофілософської категорії *антропоцентричність*, адже створення соціально-історичних, соціокультурних типів людей у художньому прозовому творі потребує формування *словесного образу людини* (її повсякдення, національні, соціальні, суспільні й власне психологічні, загальнолюдські особливості характеру, поведінки, зокрема й мовної), а тому це зумовлює відповідне лексико-тематичне наповнення оповіді, стимулює відображення людини як мовця, учасника діалогу. Зазначена категорія актуалізує увагу до *образу автора*, який визначає спосіб оповідання, засоби організації викладу змістово-фактуального матеріалу, кореляцію автора та оповідача, неповторність «відбору» мовних засобів усіх рівнів для створення цілісного естетичного об'єкта (Н.М. Сологуб [24] та М.П. Крупа [17]), увагу до *мовної особистості письменника* (Т.І. Должикова, Н.С. Дужик, М.В. Кравченко, М.П. Крупа, О.С. Переломова, О.А. Семенюк, Н.М. Сологуб та ін.).

Поряд із виділеними термінами від 90-х років ХХ ст. в українську лінгвостилістику міцно входять поняття *мовна картина світу письменника* (*індивідуальна мовна картина світу письменника, художньо-словесна картина світу письменника*), *мовний світ письменника* (Н.М. Сологуб, С.В. Форманова, О.С. Переломова, В.І. Кононенко, І.В. Кононенко). Із загальностильовими субкатегоріями «образ автора» та «мовна особистість» співвідносне поняття *індивідуальний стиль письменника* (синоніми *ідіостиль, ідіолект, індивідуальний стиль*). Воно в багатьох дослідженнях співвідносне з поняттям «мовна картина світу письменника» як позначенням авторської моделі світу.

Не можна обійти увагою й кореляцію категорій *оповідність* — *поліфонізм* (пор. бачення М.М. Бахтіна) [2]). Зміст другої із зазначених категорій виражений, зокрема, в понятті *внутрішня діалогічність слова*, тобто його предметно-сміслове, експресивне наповнення, його рефлексії. Це — рівень *мікродіалогу* в прозовій мові, де, окрім голосів, живе образ самої мови, типової для певного періоду в історії літературної мови, позначеної авторським ставленням до неї. Такий рівень поліфонізму художнього слова найточніше передають поняття *внутрішня форма слова* та *мовно-естетичний знак національної культури* (С.Я. Єрмоленко [8]), з-поміж яких розрізняють *мовні знаки часу*, *мовно-предметні* та *мовно-психологічні знаки* [11] тощо.

Отже, термінологія лінгвостилістики прозових текстів доволі розгалужена, вона постійно розвивається, але повноту цього процесу лексикографічні джерела відображають недостатньо. Так, у реєстрі «Словаря славянської лінгвістическої термінології» [22] із 150 понять зі стилістики, які були засвідчені в науковій літературі на період до середини 60-х рр. ХХ ст., як ключові для дослідження мови прози можна схарактеризувати такі 57 термінів і термінологічних словосполучень: *Художній стиль*, *Стилістична норма*, *Інтеріндивідуальний стиль*, *Індивідуальний стиль / Авторський стиль (стиль автора)*, *Стиль літературного (художнього) напрямку*, *Стиль епохи*, *Мова письменника (мова автора)*, *Мова літературного твору*, *Художній засіб*, *Прозаїзм*, *Архаїзм*, *Архаїчне забарвлення / історичний колорит*, *Неологізм I*, *Актуалізація мовних засобів*, *Інтелектуалізація*, *Стилістично-нейтральний мовний засіб*, *Стилістично забарвлений мовний засіб*, *Стилістичний мовний (композиційний, інформаційний, описовий, розповідний) засіб*, *Стилістична форма*, *Стилістичний жанр*, *Стилістичний характер (висловлення)*, *Стилістичне забарвлення*, *Образне найменування*, *Авторська мова (Розповідь від першої особи, оповідь, Розповідь у третій особі)*, *Мова персонажа*, *Типізація мови*, *Індивідуалізація мови*, *Опис*, *Розповідь*, *Діалогічна форма*, *Локальний (місцевий) колорит / локальне забарвлення*, *Соціальне забарвлення*, *Часове забарвлення / колорит епохи*, *Емоційне забарвлення*, *Експресивне забарвлення*, *Образне найменування*, *Порівняння*, *Троп (Метафора, Епітет)*, *Персоніфікація*, *Фігура (Літота, Гіпербола)*, *Каламбур / гра слів*, *Пряма мова*, *Невласне-пряма мова*, *Напівпряма мова*, *Непряма мова*, *Монолог*, *Внутрішній монолог*, *Діалог*, *Репліка*, *Риторичне питання*, *Стилізація*. Із енциклопедії «Українська мова», яка охопила лише ті поняття, що вживаються більш широко, у проекції на аналіз мови прози кодифіковано терміни: *Художній стиль*, *Архаїзм*, *Діалектизм*, *Неологізм*, *Загальноживана лексика*, *Оказіоналізм*, *Мовний портрет (Мовна характеристика (персонажів))*, *Стиль індивідуальний*, *Стилізація*, *Троп*, *Фігура мови*, *Професіоналізм*, *Пряма мова*. Етапним для кодифікації термінів лінгвостилістики став довідник «Українська лінгвостилістика ХХ — початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела» (Київ, 2007), який охопив більшість термінів і термінологічних словосполучень, виокремлених у тексті цієї статті (тут представлено близько 150 термінів, їхніх варіантів і термінологічних словосполучень).

На часі створення енциклопедії з лінгвостилістики, яка має увібрати увесь масив відповідних термінів, сформованих за її майже столітню історію, і репрезентувати внесок українських дослідників у формування та розвиток цього актуального інтегративного напрямку слов'янської гуманітаристики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биби́к С.П. Оповідність в українській художній прозі. Луганськ, 2010.
2. Биби́к С.П. Поліфонізм художньої оповіді. *Вісник Харківського національного ун-ту ім. В.Н. Каразіна*. 2010. № 910, Ч. I. С. 638 — 642.
3. Білоді́д І.К. Мова і стиль романа «Вершники» Ю. Яновського. Київ, 1955.
4. Білоді́д І.К. Мова творів Олександра Довженка. Київ, 1959.
5. Білоді́д І.К. Питання розвитку мови української радянської художньої прози (переважно післявоєнного періоду, 1945 — 1950 рр.). Київ, 1955.
6. Булаховський Л.А. Вибрані праці в п'яти томах. Київ, 1975. Т. I: Общее языкознание.
7. Єрмоленко С. Я. Мовний стиль художньої прози 60 — 80-х років. *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Українська мова*. Ополе, 1999. S. 146 — 152.
8. Єрмоленко С.Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ, 2009.
9. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності. Київ, 1999.
10. Єрмоленко С.Я., Пустовіт Л.О., Ставицька Л.О., Сидяченко Н.Г. І. Нечуй-Левицький: портрет, пейзаж. *Укр. мова і л-ра в школі*. 1988. № 10. С. 61 — 65.
11. Єрмоленко С.Я. «Серце скапує в слово...» (етюд про стиль Б. Харчука). *Культура слова*. 1990. Вип. 37. С. 5 — 10.
12. Єрмоленко С.Я. Синтаксис і стилістична семантика. Київ, 1982.
13. Єрмоленко С.Я. Філософія мови Павла Тичини. *Культура слова*. 2016. Вип. 84. С. 14 — 25.
14. Жовтобрюх М.А. Нарис історії українського радянського мовознавства (1918 — 1941). Київ, 1991.
15. Їжакевич Г.П., Єрмоленко С.Я., Пилинський М.М. Розвиток мовновиражальних засобів жанру оповідання у слов'янських мовах: (На матеріалі російської, білоруської, української, польської мов). Київ, 1978.
16. Криворучко С.М. Розповідна манера Архипа Тесленка і її мовні засоби. *Питання українського мовознавства*. Львів, 1956. Кн. I. С. 21 — 47.
17. Крупа М.П. Мовленнева структура образу автора в творчості Ольги Кобилянської. Київ, 1998.
18. Мацько Л.І., Сидоренко О.М., Мацько О.М. Стилїстика української мови: підручник. Київ, 2003. С. 431 — 453.
19. Мова і час. Розвиток функціональних стилів сучасної української літературної мови. С.Я. Єрмоленко, Г.М. Колесник, К.В. Ленець та ін.; За ред. В.М. Русанівського. Київ, 1977.
20. Паламарчук Л.С. Лексична синоніміка художніх творів М.М. Коцюбинського. Київ, 1957.
21. Скрипник Л.Г. Письменник і мова епохи. *Мовознавство*. 1967. № 3. С. 66 — 73.
22. Словарь славянской лингвистической терминологии. Науч. ред. А. Едличка. Прага, 1977. Т. I. С. 471 — 503.
23. Сологуб Н.М. Засоби інтеграції художнього тексту. *Слово. Стиль. Норма*. Київ, 2002. С. 62 — 65.
24. Сологуб Н.М. Мовний світ Олеся Гончара. Київ, 1991.
25. Ставицька Л.О. Мовні засоби вираження наскрізного образу як елемента індивідуальної естетичної системи. *Семасіологія і словотвір: зб. наук. праць*. Київ, 1989. С. 98 — 102.
26. Сучасна українська літературна мова. Стилїстика. За заг. ред. акад. АН УРСР І.К. Білодіда. Київ, 1973. С. 414 — 424, 425 — 464.
27. Українська лінгвостилістика ХХ — початку ХХІ ст.: система понять і бібліографічні джерела. За ред. С.Я. Єрмоленко. Київ, 2007.

28. Українська мова: енциклопедія. Редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. та ін. Вид 3-тє, доп. Київ, 2000.
29. У майстерні художнього слова. Київ, 1965.
30. Франко І.Я. *Bel par lar gentile. Франко І.Я. Зібрання творів у п'ятдесяти томах. Літературно-критичні праці (1906 — 1908)*. Київ, 1982. С. 8 — 20.
31. Шерех Ю. Нариси сучасної української літературної мови. Мюнхен, 1951.
32. Шиприкевич В.В. Ритмомелодика в художній прозі. *Граматичні та стилістичні студії з української і російської мов*. Київ, 1965. С. 51 — 68.

REFERENCES

1. Bybyk, S.P. (2010). Narrative in the Ukrainian artistic prose. Lugansk (in Ukr.).
2. Bybyk, S.P. (2010). Polyphonic artistic tales. *Bulletin of Kharkiv National University by V.N. Karazin*, 10, I, 638 — 642 (in Ukr.).
3. Bilodid, I.K. (1955). The language and style of the novel “Riders” by Yu. Yanovsky. Kyiv (in Ukr.).
4. Bilodid, I.K. (1959). The language of the works of Alexander Dovzhenko. Kyiv (in Ukr.).
5. Bilodid, I.K. (1955). Issues of the development of the language of Ukrainian Soviet artistic prose (predominantly post-war period, 1945 — 1950). Kyiv (in Ukr.).
6. Bulakhovsky, L.A. (1975). Selected works in five volumes. Vol. I.: General linguistics. Kyiv (in Russ.).
7. Yermolenko, S.Ya. (1999). The style of artistic prose of 60 — 80-ies. *Najnowsze dzieje języków słowiańskich: Ukrainian language*. P. 146 — 152. Opole (in Ukr.).
8. Yermolenko, S.Ya. (2009). Language and aesthetic signs of Ukrainian culture. Kyiv (in Ukr.).
9. Yermolenko, S.Ya. (1999). Essays on Ukrainian Literature. Kyiv (in Ukr.).
10. Yermolenko, S.Ya., Pustovit, L.O., Stavys'ka, L.A., Sydyachenko, N.G. (1988). I. Nechuy-Levitsky: portrait, landscape. *Ukrainian language and literature at school*, 10, 61 — 65 (in Ukr.).
11. Yermolenko, S.Ya. (1990). “Heart Drops in the Word ...” (essay on the style of V. Kharchuk). *Culture of the word*, 37, 5 — 10 (in Ukr.).
12. Yermolenko, S.Ya. (1982). Syntax and stylistic semantics. Kyiv (in Ukr.).
13. Yermolenko, S.Ya. (2016). Philosophy of the language of Pavlo Tychyna. *Culture of the word*, 84, 14 — 25 (in Ukr.).
14. Zhovtobryukh, M.A. (1991). Essay on the history of Ukrainian Soviet linguistics (1918 — 1941). Kyiv (in Ukr.).
15. Yezhakevych, G.P., Yermolenko, S.Ya., Pylinsky, M.M. (1978). Development of speech-propagating means of genre of the narrative in the Slavic languages: (On the material of Russian, Belarusian, Ukrainian, Polish languages). Kyiv (in Ukr.).
16. Krivoruchko, S.M. (1956). Appropriate manner of Arkhip Teslenko and her linguistic means. *The question of Ukrainian linguistics*, 1, 21 — 47. Lviv (in Ukr.).
17. Krupa, M.P. (1998). Speech structure of the author's image in the work of Olga Kobylanska. Kyiv (in Ukr.).
18. Matsko, L.I., Sidorenko, O.M., Matsko, O.M. (2003). Stylistics of the Ukrainian language: textbook. P. 431 — 453. Kyiv (in Ukr.).
19. Yermolenko, S.Ya., Kolesnik, G.M. and other. (1977). Language and time. Development of functional styles of contemporary Ukrainian literary language; for ed. V.M. Rusanivsky. Kyiv (in Ukr.).
20. Palamarchuk, L.S. (1957). Lexical synonym of works of art by M. Kotsyubinsky. Kyiv (in Ukr.).
21. Skrypnyk, L.G. (1967). Writer and language of the era. *Linguistics*, 3, 66 — 73 (in Ukr.).
22. Edlichka, A. (ed.). (1977). Glossary of Slavic linguistic terminology. Vol.1, 471 — 503. Prague (in Russ.).
23. Sologub, N.M. (2002). Means of integration of artistic text. *Word. Style. Norm*. P. 62 — 65. Kyiv (in Ukr.).
24. Sologub, N.M. (1991). Language World Oles Gonchar. Kyiv (in Ukr.).
25. Stavys'ka, L.O. (1989). Linguistic means of expressing the through image as an element of the individual aesthetic system. *Semasiology and Creation: a collection of scientific works*. P. 98 — 102. Kyiv (in Ukr.).

26. Bilodid, I.K. (ed.). (1973). Contemporary Ukrainian Literary Language. Stylistics. P. 414 — 424, 425 — 464. Kyiv (in Ukr.).
27. Yermolenko, S.Ya. (ed.). (2007). Ukrainian linguistic stylistics of the XX th — beginning of the XXI century: a system of notions and bibliographic sources. Kyiv (in Ukr.).
28. Rusanivsky, V.M., Taranenko, O.O. (ed.). (2000). Ukrainian language: Encyclopedia. Rare: (co-chairmen) [and others]. [type 3-th, additional]. Kyiv (in Ukr.).
29. Bilodid, I.K. (ed.). (1965). In the artistic word workshop. Kyiv (in Ukr.).
30. Franco, I.Ya. (1982). Belpar lar gentile. In *Franko I.Ya. Collected works in fifty volumes. Literary and critical works (1906 — 1908)*. P. 8 — 20. Kyiv (in Ukr.).
31. Sherekh, Yu. (1951). Essays on contemporary Ukrainian literary language. Munich (in Ukr.).
32. Shiprykevych, V.V. (1965). Rhythm melodicus in artistic prose. *Grammatical and stylistics studios in Ukrainian and Russian*. P. 51 — 68. Kyiv (in Ukr.).

Статтю отримано 19.11.2018

Svitlana Bybyk

Institute of the Ukrainian Language of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

FROM THE HISTORIOGRAPHY OF THE LANGUAGE OF ARTISTIC PROSE TO CODIFICATION OF THE TERMS OF LINGUISTICAL STYLISTICS

The article gives an overview of the main scientific literature on the problems of the study of the language of prose. It is proposed to distinguish periods of formation, formation and development of the terminology apparatus of linguistic style in the field of studying prose text. From the scientific articles, monographs, the main terms and terminological phrases, which form the basis of the methodology of linguistic-style analysis of artistic prose text, are distinguished. The article shows the role of researches of L.A. Bulahovsky, I.K. Bilodid, Yu. Shevelev, L.G. Skrypnyk, G.P. Yezhakevych, S.Ya. Yermolenko, N.M. Sologub, L.O. Stavys'tka, S.P. Bybyk and other scientists in the development of the theory of language of artistic prose.

Motivated differentiation of several paradigms of terms and key categories of linguistic style of prose language. All collected arrays of terms and terminological phrases are differentiated into subgroups (paradigms): stylistic syntax, rhythm melodicum of artistic prose, dictionary of the language of the writer, paradigm of verbal images. The role of categories of narration, polyphony, verbal, spoken, literary, anthropocentricity in the formation of methodological approaches to the analysis of prose language is noted.

The dynamics of the terminating apparatus of Ukrainian linguistic stylistics for nearly 100 years is shown. In connection with the problem to be solved, the registers of the “Dictionary of Slavic linguistic terminology”, the encyclopedia “Ukrainian language” and the reference “Ukrainian linguistic stylistics of the XX th to the beginning of the XXI century: the system of concepts and bibliographic sources” are compared. The need to create an encyclopedia of linguistic stylistics, which should codify appropriate terms and reflect the contribution of Ukrainian researchers in the formation and development of this actual integrative direction of Slavic humanitarianism, was noted.

Keywords: *linguistic style, prose language, terminology, codification, category, term, concept, syntax, vocabulary, text.*